

Vale vleermuis

Myotis myotis

De vale vleermuis is een grote vleermuis met een rossige tot geelbruine rug en grijswitte buik. De kleurovergang tussen rug- en buikvacht is duidelijk en scherp. De haarbasis is zwartbruin. De vale vleermuis heeft tamelijk lange oren en een brede en lange snuit. De kop-romplengte bedraagt tot 8 cm, de spanwijdte tot 43 cm en het gewicht tot 40 g (SCHÖBER & GRIMMBERGER 1998).

Leefomgeving

De vale vleermuis jaagt 's zomers vooral in bos en parkachtig landschap, het liefst in oude loofbossen zonder veel ondergroei, zoals beukenbossen, maar ook boven weilanden en akkers. De soort legt tijdens de jacht vaak grote afstanden af, tot 20 km. De grootte van een jachtgebied is 5-75 ha (MESCHEDÉ & HELLER 2000).

Vale vleermuizen bewonen grote ruime zolders, bij voorkeur met een vrije invliegopening, in kerken, kloosters, kastelen, scholen en oude woonhuizen. In Zuid-Europa worden kraamkolonies vaak in grotten gevonden. Bij uitzondering gebruiken individuele dieren boomholten of nestkasten als slaappleaats of als paarverblijf. Vale vleermuizen overwinteren meestal op relatief warme plaatsen (gemiddeld 7,5°C) in groeven, grotten en kelders.

Voedsel

Het dieet bestaat voor een belangrijk deel uit grote insecten, zoals veenmollen, spinnen, rupsen en loopkevers (MESCHEDÉ & HELLER 2000). Deze prooien worden in de lucht gepakt, maar ook van de grond.

Areaal

De vale vleermuis komt voor in grote delen van Europa en West-Azië. De noordgrens loopt van West-Vlaanderen in België via Noord-Duitsland naar de Oostzee bij Polen (NIETHAMMER & KRAPP 2001, STUTZ 1999). In Zuid-Zweden zijn vondsten gedaan van solitaire dieren. De soort is verdwenen uit Engeland. Afstanden tussen zomer-, zwerm- en winterverblijfplaatsen bedragen doorgaans 50-100 km (DIETZ ET

AL. 2011). Tussen Nederland en Duitsland is een maximale verplaatsing van 436 km vastgesteld (HUTTERER ET AL. 2005).

Voorkomen in Nederland

Prehistorie

Er zijn geen gegevens over het voorkomen van de vale vleermuis in Nederland in deze periode.

Historische gegevens tot 1946

De vale vleermuis kwam in het begin van de twintigste eeuw nog vrij algemeen voor in Midden- en Oost-Nederland, maar er werden geen individuen gevonden in het noorden van het land. In 1990 werd een grote hoeveelheid mest gevonden in de kapel van het Psychiatrisch Ziekenhuis Voorburg in Vught (NB) (TWISK 1991). Door DNA-analyse is vast komen te staan dat hier in de eerste helft van de vorige eeuw een kraamkolonie vale vleermuizen zat (P. Twisk pers. med.).

Periode 1946-1969

Het aantal overwinterende dieren in de mergelgroeven nam in deze periode af van enkele honderden tot maximaal 15 dieren en de soort werd ook niet meer waargenomen in forten of ijs- en kasteelkelders in Midden-Nederland. De grote kraamkolonies in de Caestertgroeve – het Belgische deel van de Sint-Pietersberg – en die op de kerkzolders van Berlicum (NB), Oploo (NB), Rheden (GE) en Wehl (GE) verdwenen eveneens. Groepen dieren op kerkzolders in Gellicum (GE), Driel (GE), Lieshout (NB), Berg aan de

◀ De vale vleermuis heeft een voorkeur voor bossen met weinig ondergroei.
Foto: René Janssen.
The greater mouse-eared bat prefers forests without much undergrowth.

Geïndexeerd aantal valse vleermuizen (1989=100) in winterverblijven in 1989-2012.

Indexed number of greater mouse-eared bats (1989=100) in winter roosts in 1989-2012.

Maas (LI) en Oud-Geleen (LI) plantten zich niet meer voort (GLAS 1986). Er werden nog twee zomervondsten gedaan op kasteelzolders en 14 op kerkzolders in Midden- en Zuid-Nederland.

Periode 1970-1988

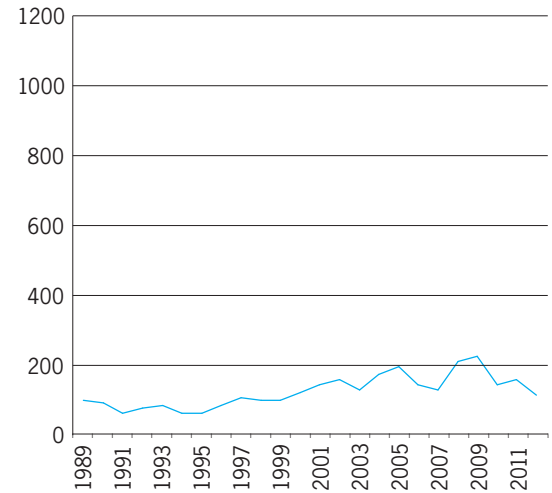
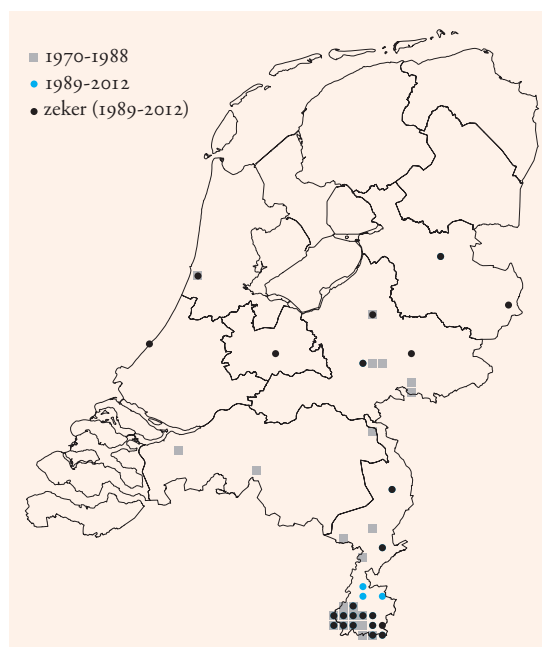
Het aantal vindplaatsen nam in deze periode nog verder af. De laatst bekende kraamkolonie op de zolder van de kerk in Rheden werd in 1973 verlaten. Solitaire dieren werden nog gevonden in 1971 in Tungalroy (NB), in 1974 in Bergh (GE) en Goirle (NB), in 1975 in Standdaarbuiten (NB) en in 1982 in Oeffelt (NB) (GLAS 1986). Jagende dieren zijn waargenomen in 1981 in Ulestraten (LI) en 1983 in Echt (LI) (VERHEGGEN & VAN DER COELEN 1997). Het aantal overwinterende dieren in Zuid-Limburg stabiliseerde zich rond 15 individuen. In Midden-Nederland overwinterde nog een enkel dier, zoals in ijskelders in Santpoort (NH) in 1983 en Apeldoorn (GE) (bijna jaarlijks).

Periode 1989-2012

Het aantal zomerwaarnemingen (geluidswaarnemingen met batdetector en vangsten met mistnetten) nam in deze periode weer iets toe. Valse vleermuizen werden in Limburg op maar liefst 17 locaties waargenomen, maar ook in Losser (OV). Vanaf 1989 is het aantal overwinteraars verdubbeld. Eind vorige eeuw overwinterden er weer maximaal 50 exemplaren (VERHEGGEN & LIMPENS 2000). De valse vleermuis overwinterde ook weer vaker in Midden- en Oost-Nederland en eenmalig zelfs in de duinstreek. Ondanks deze toename zijn er nog geen vestigingen van nieuwe kolonies. Soms werden solitaire dieren gevonden op kerk- en kloosterzolders in Limburg, zoals in Houthem-Sint Gerlach (1990-2000), Sevenum (1991), Wittem (2008) en Vijlen (2010).

Veranderingen en oorzaken

De sterke achteruitgang in de tweede helft van de vorige eeuw is veroorzaakt door een combinatie van factoren. De

belangrijkste zijn het gebruik van pesticiden, restauratie en onderhoud van (kerk)zolders en de versterking van winterverblijven. Na de sterke achteruitgang in de tweede helft van de vorige eeuw lijkt de populatie zich vanaf 1995 voorzichtig te herstellen. Het aantal overwinterende dieren rond 2000 bedraagt weer 20% van het aantal dat omstreeks 1950 in Nederland overwinterde (VERHEGGEN & LIMPENS 2000). De toename van het aantal zomerwaarnemingen in jachtgebieden sinds 2006 komt mogelijk doordat er intensiever is gezocht. De in Nederland waargenomen dieren zijn waarschijnlijk afkomstig uit België en Duitsland (ZOOGDIERVERENIGING VZZ 2007).

Bedreigingen en bescherming

Hedendaagse bedreigingen bestaan uit de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen, intensivering van de landbouw en de daarmee samenhangende verarming van de insectenfauna en ontbreken van structuur in agrarisch gebied. Een andere bedreiging is de afname van beschikbaarheid van warme zolders met vrije invliegopening in kerken, kloosters en andere grote gebouwen. Speciale beschermingsmaatregelen in het zomerleefgebied zijn het (weer) toegankelijk maken van geschikte zolders, de realisatie van het Nationaal Natuurnetwerk (voorheen EHS) en aanleg en herstel van landschapselementen in agrarisch gebied. De belangrijkste winterobjecten voor de valse vleermuis in Bemerberg-Schiepersberg, het Geuldal, Savelsbos en Sint Pietersberg zijn aangewezen als Natura-2000 gebieden en daarmee extra beschermd.

Ludy Verheggen

SUMMARY

Greater mouse-eared bat *Myotis myotis*

The greater mouse-eared bat occurs in the southernmost part of the Netherlands, and sporadically in other areas. It hibernates in the limestone quarries in the south of Limburg and in basements. The number of hibernating greater mouse-eared bats declined sharply in the second half of the 20th century, and no more nursery colonies have been found since then. In recent years, there have been some signs of recovery, although there are still no known nursery colonies.